

Harmathy Attila¹

Szilánkok a polgári jogi kodifikáció történetéből

1. A születésnap óhatatlanul a múltat is idézi: a születést. Máthé Gábor születésnapját üdvözlő kötetbe készülő tanulmánynál talán érthető, hogy a témaválasztás születéshez, az 1959. évi Ptk. keletkezéséhez kapcsolódik. Ez a törvénykönyv máig hatást gyakorol, de a fiatalabb jogásznemzedék alig tud róla valamit.

2. Máthé Gáborról nekem mindig a kifogyhatatlan energia jut eszembe. Így a kora soha nem játszott szerepet, ha róla volt szó, vagy ha vele beszélgettem. A születésnapjára készített kötet készítéséről kapott tájékoztatás ezért meglepett: nem lehet annyi éves, mint amennyit emlegetnek. Az üdvözlő ennek megfelelően nem lehet más: Őrizzed meg, Gábor, ezt a csodálatos tulajdonságot! Maradjon meg az energia és a jó kedély!

3. Évek óta foglalkoztat a polgári jogi kodifikáció története. Az 1959. évi Ptk.-val kapcsolatban nagy segítséget jelent a vizsgálathoz az, hogy Bodzási Balázs helyettes államtitkárként hozzáférhetővé tette az előkészítő anyagokat digitalizált formában, az előkészítő anyagok egy része pedig könyv alakban is megjelent.² Feltehetőleg az adott korszak titkos ügykezelési szabályai miatt azonban számos kérdésre még így sem lehet választ találni az irattári anyagban. Ezért kiegészítő forrásokat kell keresni, és sokszor a személyes tapasztalatokra kell támaszkodni. Így arra, hogy Marton Géza és Nizsalovszky Endre előadásait hallgattam, majd személyes kapcsolatban lehettem velük, Eörsi Gyula és Világhy Miklós előadásait a Ptk. előkészítési szakaszában hallottam, majd munkakapcsolatban álltam velük, később pedig kodifikációs bizottságokban vehettem részt. Az iratokon kívül így sok egyéb információt próbálok felhasználni.

A következőkben a kodifikáció kezdeti szakasza jelenik meg. Döntően nem az egyes polgári jogi intézmények formálódásának történetét dolgozom fel. Szükségesnek látszik az intézmények dogmatikatörténeti vizsgálatát megelőzően

¹ Professor emeritus, Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Polgári Jogi Tanszék. Kapcsolat: harmathy@ajk.elte.hu.

² *Az Igazságügyminisztérium iratanyaga az 1959-es Polgári Törvénykönyv előkészítésével és hatályba lépésével kapcsolatban. I. kötet.* Budapest, Magyar Közlöny, 2017.

a munka megindulásának, feltételeinek, történeti háttérének vázolója. A téma átfogó feldolgozást igényel, de itt csak szilánkok, töredékek jelennek meg.

4. A második világháború után a jogrendszer megújítására volt szükség. Már 1948-ban foglalkozott az Igazságügyminisztérium a polgári törvénykönyv tervezetének előkészítésével,³ de az időszak politikai eseményei nem tették lehetővé a kodifikációt. Az előkészítő munkák viszonylag nem régen, 1953-ban, majdnem hetven évvel ezelőtt indultak. Ennek ellenére 2021-ben már nehéz megérteni azt az időszakot, jelentős részben a politikai rendszer, az akkori történelmi időszak sajátosságai miatt. A korszakra jellemző például az a tény is, hogy a kodifikációs munka megkezdéséről szóló kormányhatározat titkos volt, nem régen sikerült megtalálni. Az ezt megelőző politikai döntést tartalmazó párthatározat azonban hiányzik.

A Határozatok Tárában sem közölt (és az igazságügyi iratok között sem szereplő) 514/15/1953 Mth. 1953 novemberében rendelte el polgári és büntető törvénykönyv készítését és jelölt ki a tervezet elkészítésére kormánybizottságot. A Ptk. tekintetében a kormánybizottság tagjai voltak a gazdasági minisztériumok vezető beosztású képviselői, a Legfelsőbb Bíróság elnöke, a Budapesti Megyei Bíróság elnöke, a legfőbb ügyész, a Központi Döntőbizottság elnöke, a SZOT elnökségének egyik tagja, az egyetemek részéről Nizsalovszky Endre, Világhy Miklós és Rudolf Lóránt professzorok, továbbá a Jogtudományi Intézet igazgatója. A határozat szerint a bizottság további szakértőket is igénybe vehetett. A bizottság elnöke az igazságügyi miniszter, előadója Szabó Imre, az IM elvi főosztályának vezetője lett. A tervezet elkészítésének határideje 1954. szeptember 30. volt, tehát kevesebb mint egy év alatt kellett volna a törvénykönyvet elkészíteni. A határozat szerint a tervezettel kapcsolatban szabályozni kellett a földjog és a mezőgazdasági termelészövetkezeti jog kérdéseit is. Ez már önmagában kérdésessé tehetette a határidő realitását, hiszen a készítendő törvénykönyv több részét lényegesen befolyásoló, még tisztázottnak nem tekinthető politikai problémák megoldását is igényelte. A határidő megalapozottságával szemben keletkező kételyekhez tartozik a politikai, gazdasági problémákon túlmenően a polgári jog alapvető elméleti kérdései tisztázásához, kidolgozásához szükséges idő.

5. Egy polgári törvénykönyv megalkotása nem csak a polgári jog elvi kérdéseinek tisztázását igényli. A kodifikáció kiindulási alapjainak vizsgálatához tartozik az, hogy milyen társadalmi és gazdasági viszonyokat fog át a tervezett szabályozás. A hivatkozott Mth. a problémáknak csak egy részére utal: a földjog és a mezőgazdasági termelészövetkezeti jog feltehetőleg nem része a polgári jogi

³ Ries István: Jog és állam. *Jogtudományi Közöny*, 3. (1948), 19–20. 326.

kodifikációnak, de kapcsolatban áll azzal. Ez a téma azonban csak egy eleme volt a tisztázásra váró előkérdéseknek.

Az 1945 utáni időszak jogi gondolkodása (a háború előtti felfogásnak megfelelően) még a magánjog részeként kezelte a családjogot. Külön területnek tekintették azonban a gazdasági jogot.⁴ A kereskedelmi jog anyagát átformáló, annak helyébe lépő gazdasági jog alakulását vizsgálta még ekkor Világhy Miklós is.⁵ A magyar jogászok ebben az időben még nem tudtak arról, hogy a Szovjetunióban politikai alapon elutasították a gazdasági jogot. A kellő tájékoztatás után rövidesen hazánkban is eltűnt a gazdasági jog kategóriája, de az összefüggő jogterületek kialakítása nem tisztázódott. A jogrendszer tagozódásáról szóló politikai jellegű vitánál a gyakorlatban nagyobb jelentősége volt annak a tömeges méretű jogalkotásnak, amely a politikai, állami, társadalmi, gazdasági viszonyokat átalakította, és a jogi kereteit adta egy új rendszer létrehozásának.

6. A jogrendszer alapvető elemeinek átalakítása már 1945-ben elkezdődött. A polgári jog fontos intézményeit érintő jogi változás a családjogban már ekkor megindult: az évekig tartó háború, a zsidók elhurcolása, a tízezrek szovjet lágerbe hurcolása családok széthullásával járt, tarthatatlanná tette a nagycsaládra építő szabályokat,⁶ megkövetelte a házasságon kívül született gyerekek jogi helyzetének rendezését, továbbá gondoskodni kellett a házasságon kívüli kapcsolatokból született gyerekek tartásáról.⁷ Szükség volt a családjogi viszonyok új, átfogó szabályozására.

A rendszer alapjait érintő új szabályozásra került sor a gazdaság területén. Közismertnek tekinthető, hogy az államosítás már közvetlenül a háború befejezése után megindult,⁸ és ennek következtében a gazdasági vállalkozások túlnyomó részére vonatkozó jogszabályok kikerültek a korábbi (kereskedelmi jogi) jog anyagából. Döntő változást hozott a pénzválság megszüntetésének rendezése. A forint bevezetése együtt járt az ár- és bérrendszer átalakításával. Kiepítették a piac működésének központi irányítását.⁹ Az árszabályok 1945 óta folyamatosan változó rendszere helyébe átfogó központi árszabályozás lépett.¹⁰ A hitelrendszer szigorú központi irányítás alatt állt.¹¹ Külön rendszer alakult ki az ingatlanok

⁴ Nagy Miklós: Magánjogunk fejlődése. *Jogtudományi Közöny*, 3. (1948), 19–20. 340–342.

⁵ Világhy Miklós: A gazdasági jog legújabb fejlődése. *Jogtudományi Közöny*, 3. (1948), 19–20. 342–344.

⁶ 1946. évi XVIII. törvény a törvényes öröklésre vonatkozó egyes jogszabályok módosításáról.

⁷ 6800/1945. M.E. sz. rendelet; 1946. évi XXIX. törvény; 1952. évi 23. tvr. 43. §.

⁸ 1946. évi XIII. törvény a szénbányászat államosításáról; 1946. évi XX. törvény a villanyenergiáról.

⁹ 9000/1946. (VII. 28.) ME rendelet.

¹⁰ 82/1950. (III. 21.) MT rendelet.

¹¹ 19/1952. (III. 13.) MT rendelet.

jogi szabályozására.¹² 1952-ben sor került a házingatlanok (bennük lévő ingóságokkal együtt történő) állami tulajdonba vételére.¹³ Mindez azt jelentette, hogy a polgári jog (kereskedelmi jog) szabályai által feltételezett gazdasági rendszer túlnyomó részben megszűnt.

Ilyen társadalmi, gazdasági, politikai viszonyok között az volt az igazi kérdés, hogy mit szabályozhat a polgári jogi jogalkotás. Erről azonban az akkori politikai viszonyok között, azoknak megfelelően lehetett gondolkozni és nyilatkozni.

7. A polgári jogi kodifikáció sok kérdésének megértéséhez szükséges az adott időszak politikai légkörének a figyelembevétele is. Az időszak megértését segítheti az ELTE-n 1955-ben megtartott ünnepi ülésen elhangzottak egyes elemeinek felidézése. Az ülés előadója, Eörsi rámutatott, hogy az 1945 utáni években a magánjog és a kereskedelmi jog lényegileg fennmaradt. A változás leginkább a terület szűkülésében állt: az ügyek nagy része bírói hatáskörből államigazgatási hatáskörbe került, és az új joganyag kívül maradt a polgári jogon. Önálló jogág lett a családjog és a munkajog. Az adott politikai viszonyok mellett önálló jogágként kialakulóban volt a termelészövetkezeti jog, valamint a földjog.¹⁴ Névai László hozzászólásában bírálta Eörsit a kodifikációs mulasztások apológiájáért, és kifogásolta, hogy Eörsi nem tud szabadulni a klasszikus kapitalizmus jogalkotása iránti tisztelettől.¹⁵ Ez annak idején veszélyes politikai támadás volt. Az átalakulóban lévő viszonyok jogi kérdései, szabályozásuk politikai kérdésként jelentkeztek, nemcsak jogi elméleti választ kellett keresni.

A jogrendszer jogágakra tagolódásáról a polgári jogi kodifikációról szóló kormányhatározat nem tartalmazott világos döntést éppen a kiemelten szereplő földjog és a mezőgazdasági termelészövetkezeti jog tekintetében. Nem volt ugyanis világos, hogyan értendő a földjognak és a mezőgazdasági termelészövetkezeti jognak a készítendő Ptk.-val kapcsolatban történő szabályozása. Nem említette a határozat a gazdasági élet egyéb jogviszonyait, az állami tulajdon alapján álló jogalanyok jogi helyzetét, vagyoni viszonyaikat sem. Nyitott kérdés volt tehát, hogy mire terjedjen ki és milyen alapon álljon a kódex.

8. A polgári jogi kodifikáció előkészítése természetesen nem az említett kormányhatározattal kezdődött. A határozat előterjesztője az igazságügyi miniszter volt,

¹² Ennek egyik korai példája a kulákok rendelkezési jogát korlátozó 8130-13100/1948. Korm. rend., továbbá a mezőgazdasági ingatlanok és azok felszerelésének állam részére történő felajánlásáról szóló 4091/1949. (VI. 16.) Korm. rendelet.

¹³ 1952. évi 4. törvényerejű rendelet.

¹⁴ Eörsi Gyula: A magyar jog fejlődésének elvi kérdései népi demokráciánk első tíz évében. *Jogtudományi Közöny*, 10. (1955), 6. 331, 333.

¹⁵ T. I.: Hozzászólások Eörsi Gyula előadásához. *Jogtudományi Közöny*, 10. (1955), 6. 346.

és az előterjesztésnek előzménye kellett hogy legyen, bár ezek nem találhatók a kodifikációs iratok között. A rendelkezésre álló adatok szerint a rendszerezett előkészítő munka 1954 áprilisában kezdődhetett. A már korábbi anyaggyűjtésben néhány magyar tanulmányon kívül fordítások szerepeltek. Ezeket az anyagokat Bacsó Jenő, Eörsi Gyula és Rácz Jenő főelőadóknak küldte meg Csánk Béla (aki az anyagokból megállapíthatóan a fordításokat szervezte, részben maga készítette).¹⁶ Bacsó és Rácz később is hosszú ideig a minisztériumban dolgoztak. Eörsi ekkor még nem régen dolgozott a Minisztériumban, egyetemen is tanított és az Akadémián szervezett üléseken is részt vett, politikai súlya nagyobb volt, mint a minisztériumi előadóké.

Az irattári anyagokból megállapíthatóan a törvény-előkészítő osztály már 1953. júliusban tervezetet készített a kötelmi jog általános részéről.¹⁷ A tervezet-höz fűzött előzetes megjegyzések szerint önálló törvényre szólt a javaslat, nem polgári törvénykönyv egy részére. Az elgondolás szerint a szerződések szabályai két részre osztandók: általános szabályokra és egyes szerződéstípusok szabályaira (ez az utóbbi ekkor nem készült el). Az általános szerződési szabályok között szerepeltek a jogügyletek kérdései. Külön rész tartalmazta a kártérítés és a jogalap nélküli gazdagodás szabályait. A tervezet újításként említette a zálogjognak a kötelelem biztosítékai között történő szerepeltetését a szovjet jogra hivatkozással.¹⁸

9. Az 1953. júliusi tervezet sok tekintetben az 1959. évi törvény alapja. A tervezetet olvasva felületes összehasonlítás alapján az a benyomás keletkezik, hogy a szabályokat az 1928. évi magánjogi törvényjavaslat alapján fogalmazták meg, helyenként a Kereskedelmi Törvény szabályait is figyelembe véve. Mindez érthető, hiszen ez a jogásznezmedék polgári jogként (kereskedelmi jogként) ezeket a szabályokat tanulta, ezekben a kategóriákban gondolkodott. A kérdés az lehet azonban, hogy ennek a megtanult joganyagnak mi köze volt ahhoz a gazdasághoz, amely a második világháború után kiépült. Alaposabb elemzés nélkül elég itt annak megjegyzése, hogy helyenként utalás történik a tervgazdasági rendszerre: például kötelelem keletkezhet népgazdasági tervből, más állami rendelkezésből is [2. § (2) bekezdése]. Egyébként azonban nem lehetett a nagy részben közvetlen központi utasításokkal működő rendszerre törvénykönyvben szabályokat megfogalmazni.

Az eddigiekben elmondottakon, a felületes jogi megközelítésen túlmenően már az elsődleges értékeléshez szükséges néhány, a tényleges helyzetet jellemző adatot megemlíteni: 1953–1954-ben a vállalatok termelése szempontjából

¹⁶ HU_MNL_OL.XIX_E_1_c_209_d dobozban HU_MNL_OL.XIX_E_1_c_10026_1960_1_0001 és 0002 számú iratok.

¹⁷ A tervezet első oldala a hivatkozott dobozban 0766. kezdő oldallal.

¹⁸ A doboz 0767. oldala.

legfontosabb több mint 1700 anyag központi gazdálkodás (elosztás) alá tartozott.¹⁹ Reálisan nem lehetett tehát számítani sem a szocialista szektoron belül bonyolódó áruszállítások, sem az (építési) vállalkozási szerződések törvénykönyvben történő szabályozására. Hasonló módon nem piaci/polgári jogi alapú rendezésre kellett számítani a pénzgazdálkodás, hitelezés egész területén (a gazdálkodó szervezetekre kiterjedő hitelgazdálkodás szabályait, a bankok hitelmonopóliumát 1952-ben határozták meg átfogó jelleggel).²⁰

Különösen előtérbe kerül az adott gazdaság állapotának kérdése a hitelbiztosítékoknál. Döntő jelentőségű kérdés ugyanis, hogy mi lehet a biztosíték tárgya és hogyan lehet a biztosítékból a követelést kielégíteni. A gondolkodási alapot szolgáltató 1928. évi Mtj. a jelzálogjog szabályait a dologi jog keretei között helyezte el. Az indokolás kiemelte, hogy ezeknek a szabályoknak nemcsak a dologi jogi rendelkezésekkel kell összhangban lenniük, figyelembe kell venniük a kötelmi jog, különösen a kezesség szabályait is.²¹ Ez a szabályozás azonban működő gazdaságra, kiterjedt hitelezési tevékenységre volt tekintettel. Az 1953. évi minisztériumi kötelmi jogi tervezet készítői nem követhették ebben a tekintetben az Mtj.-t a hitelgazdaság szabályai tekintetében. A lap oldalán szereplő megjegyzés a szovjet jog példájára utalt a zálogjogra vonatkozó rendelkezéseknek a szerződésekről szóló részben történő elhelyezésének indokaként.²² Az adott időszak gazdasági viszonyait figyelembe véve kétséges lehet azonban, hogy valóban az orosz polgári törvénykönyv megoldásának elméleti meggyőző ereje lehetett-e a döntő szempont. Az 1953-ban uralkodó gazdasági, politikai viszonyok között a hitelezés, a hitelbiztosítékok szerepe teljesen más volt, mint az Mtj. megalkotása idején. Az akkori gazdasági, politikai helyzetet két példa jelezheti. Az egyik a föld piaci helyzete: a földtulajdontól sokan szabadulni szerettek volna az adóterhek és a politikai helyzet miatt, ezért az államnak ajánlották fel ingatlanukat és gazdasági felszerelésüket²³ (a házingatlanok állami tulajdonba vételéről szóló 1952. évi rendeletre már korábban történt utalás). A föld tekintetében nem lehetett tehát működő piacról beszélni. A másik említendő példa a lakosság pénzügyi helyzete. A lakosságnak államkölcsönöket kellett jegyeznie, és a kölcsön összegét részletekben a munkáltató vonta le. Ha a munkáltató nem

¹⁹ Kampis György: Kérdések a szállítási alapfeltételek köréből. *Jogtudományi Közlöny*, 11. (1956), 9. 536.

²⁰ 19/1952. (III. 13.) MT rendelet.

²¹ *Indokolás Magyarország Magánjogi Törvénykönyvének a M. Kir. Igazságügyminiszter által 1928. március 1-én az Országgyűlés elé terjesztett törvényjavaslatához*. Budapest, M. Kir. Igazságügyminisztérium, 1929. 10.

²² HU_MNL_OL.XIX_E_1_c_0223_d dobozban HU_MNL_OL.XIX_E_1_c_10026_1960_XV_0054 számú irat.

²³ 4091/1949. (VI. 16.) Korm. rendelet.

vonta le az esedékes részt, akkor az OTP intézkedett a közadók módjára történő behajtásról.²⁴ Az államkölcsonról szóló későbbi rendelkezés szerint az OTP a fizetett államkölcson ellenében kötvényt adott át. A rendelet szerint a kötvény biztosítékként szerepelhetett. A hitelélet jellemzője volt az a rendelkezés is, amely szerint a kölcsönjegyző később a kötvény névértékének 30%-a erejéig kölcsönt folyósíthatott.²⁵ Az időszak hiteléletének jellemzéséül szolgálhat még az is, hogy a minisztériumi kötelmi jogi tervezet szerint államkölcsonkötvényeken sem állampolgárok, sem szövetkezetek nem szerezhettek zálogjogot.²⁶

Az elmondottak csak annak jelzésére szolgálhatnak, hogy az adott területen kidolgozott jogszabályok a kérdéses időszak gazdasága szempontjából jelentéktelen súlyúak voltak. Szerepük a későbbiekben megváltozó politikai, gazdasági viszonyok között változott meg.

10. A vázolt háttér alapján kíváncsian keresi az utókor, hogy mivel indul meg a kodifikációs munka. Az azt elrendelő kormányhatározat meghozatalának pontos időpontját az iratokból nem tudtam megállapítani. A különböző iratokon szereplő dátumokból azonban arra lehet következtetni, hogy 1953. november közepén született a határozat. Az igazságügyminisztériumi iratok azt jelzik, hogy a kodifikációs munka szervezésének megindításában az első lépések között a társminisztériumok megkeresése szerepelt. 1953. december 23-án Szabó Imre aláírásával elküldött levéllel a minisztérium 1954. január 5-re megbeszélésre hívta meg a gazdasági minisztériumok képviselőit a kodifikációs bizottság határozatára hivatkozással. A levél jelezte, hogy a gazdasági tárcák és az irányításuk alá tartozó szervek tapasztalatainak összegyűjtésére van szükség főleg a kötelmi jog különös részének területére tartozó kérdések tekintetében. Mellékelten megküldték a kötelmi jog általános részéről szóló, még a kormányhatározat meghozatala előtt készített tervezetet. Az ügy felelőseként Eörsi Gyula főelőadó szerepelt.²⁷ Azt lehet egyébként gyanítani, hogy nem hivatalos egyeztetés már korábban is történt: a kötelmi jog általános részéről szóló tervezet egyik változatán megjegyzésként a Központi Döntőbizottság javaslata szerepel.²⁸

A rendelkezésre álló anyagok szerint a kodifikációs bizottság számára elkészített első anyag a személyekről szólt. A tervezetet indokolással együtt Nizsalovszky

²⁴ 243/1950. (X. 1.) MT rendelet 1. és 2. §.

²⁵ 84/1952. (IX. 25.) MT rendelet 8. és 10. §-a.

²⁶ HU_MNL_OL.XIX_E_1_c_0223_d dobozban HU_MNL_OL.XIX_E_1_c_10026_1960_XV_0056 számú irat.

²⁷ HU_MNL_OL.XIX_E_1_c_0222_d dobozban HU_MNL_OL.XIX_E_1_c_10026_1960_XIV_0441 számú irat.

²⁸ HU_MNL_OL.XIX_E_1_c_0223_d dobozban HU_MNL_OL.XIX_E_1_c_10026_1960_XV_0055 számú irat.

Endre dolgozta ki.²⁹ Az előterjesztés tanulmányá alakított formában később a *Jogtudományi Közönyben* is megjelent.³⁰ Egy 1954. május 31-i iratból megállapíthatóan eddig az időpontig már elkészült a tulajdonjogi tematika (előterjesztő Eörsi Gyula és Pólay Elemér), valamint a felelősségi kérdésekre vonatkozó javaslat is.³¹ A készülő törvénykönyv rendszerére vonatkozó alapozó tanulmányt Világhy Miklós készítette.³²

Az 1959. évi Ptk. kidolgozásában, majd az 1977. évi módosítás előkészítésében az elméleti és gyakorlati szakemberek nagyon széles köre működött közre. Kiemelkedő szerepe volt Eörsi, Nizsalovszky és Világhy közreműködésének. Mindhárom jogtudós tevékenységéről és a kodifikációban játszott szerepéről a közelmúltban elemzést készített Vékás Lajos.³³ Napjainkban jobban ismert Eörsi és Világhy tevékenysége, a Ptk. előkészítésében játszott szerepük (Eörsi Ptk.-val kapcsolatos munkássága azért is ismert, mert a kezdéstől szinte az utolsó szakaszig – Kemenes Béla jelentős közreműködésével – előadói, szerkesztői tevékenységet is végzett). Ezért szükséges felhívni a figyelmet arra, hogy Nizsalovszky az 1950-es években politikai okokból háttérben dolgozott, megtűrt volt, majd 1957-ben el is távolították az egyetemről. Nemcsak több mint 20 évvel volt idősebb és rendelkezett nagyobb szakmai tapasztalattal, mint Eörsi és Világhy, hanem lényegesen nagyobb gyakorlata volt a kodifikációs munkában. Már közreműködött az 1928. évi Magánjogi Törvényjavaslat kidolgozásában³⁴ (előadást is tartott a törvényjavaslatról).³⁵ Éveken át társszerkesztője volt továbbá a bírói gyakorlatot bemutató Grill-köteteknek, majd szerkesztője volt 1945 után a Legfelsőbb Bíróság által felülvizsgált bírósági határozatok gyűjteményének. A kodifikációs munkákban való részvétel tapasztalatain is alapuló művei jelentek meg az 1930-as évek fontos gazdasági-jogi kérdéseiről (valorizáció, hitelezés-jelzálog).³⁶

A törvénykönyv tervezetét 1956 októberében benyújtották a Minisztertanácsnak. A forradalmi események miatt nem indult meg a törvény parlamenti tárgyalásának előkészítése. 1957-ben a tervezetet országos vitára bocsátották.

²⁹ HU_MNL_OL.XIX_E_1_c_0220_d dobozban HU_MNL_OL.XIX_E_1_c_10026_1960_XII_0001 számú irat.

³⁰ Nizsalovszky Endre: A polgári jogok alanyai. *Jogtudományi Közöny*, 10. (1955), 7. 387–412.

³¹ HU_MNL_OL.XIX_E_1_c_0220_d dobozban HU_MNL_OL.XIX_E_1_c_10026_1960_XII_0435 számú irat.

³² Világhy Miklós: A Magyar Népköztársaság polgári törvénykönyvének rendszeréről. *Jogtudományi Közöny*, 10. (1955), 8. 457–487.

³³ Vékás Lajos: *Fejezetek a magyar magánjogtudomány történetéből*. Budapest, HVG-ORAC, 2019.

³⁴ Vadász Lajos: *Magánjogi törvénykönyvünk és élő tételes jogunk*. Budapest, Apostol, 1929. XIX.

³⁵ A Magyar Jogászegylet magánjogi szakosztálya. *Ujság*, 6. (1930), 271. 10.

³⁶ Műveinek Kovács Attila által összeállított listáját lásd Mádl Ferenc – Peschka Vilmos (szerk.): *Emlékkönyv Nizsalovszky Endre születésének 100. évfordulójára*. Budapest, ELTE ÁJK, 1994. 298–299.

A szakemberek széles körének közreműködésével lefolytatott vita után került a tervezet 1959-ben az Országgyűlés elé. Kiemelendő, hogy a kodifikációs munka első szakaszától a zárásig a bírák, a különböző szakterületeken dolgozók közreműködése nagyon jelentős volt a tartalom formálásában, majd elfogadásában.

A magyar magánjog értékeit megőrző, az adott politikai, gazdasági rendszerhez a szükségnek megfelelően igazodó törvénykönyv tulajdonképpen rendszeridegen volt. Nagy értéke, hogy a második világháború előtti időszak jogi kultúrájának alapjait egy új rendszer kialakulásáig jelentős részben megtartva, az 1977. évi lényeges módosításokkal alapja lehetett a rendszerváltozás utáni időszak új megoldásainak és a 2013. évi új Ptk.-nak.³⁷

³⁷ Harmathy Attila: A Polgári Törvénykönyv és a jogrendszer változása. In Gárdos-Orosz Fruzsina – Menyhárd Attila (szerk.): *Az új Polgári Törvénykönyv első öt éve*. Budapest, TK JTI, 2019. 19–22.

Irodalomjegyzék

- A Magyar Jogászegylet magánjogi szakosztálya. *Ujság*, 6. (1930), 271. 10.
Az Igazságügyminisztérium iratanyaga az 1959-es Polgári Törvénykönyv előkészítésével és hatályba léptetésével kapcsolatban. I. kötet. Budapest, Magyar Közlöny, 2017.
- Eörsi Gyula: A magyar jog fejlődésének elvi kérdései népi demokráciánk első tíz évében. *Jogtudományi Közlöny*, 10. (1955), 6. 321–344.
- Harmathy Attila: A Polgári Törvénykönyv és a jogrendszer változása. In Gárdos-Orosz Fruzsina – Menyhárd Attila (szerk.): *Az új Polgári Törvénykönyv első öt éve.* Budapest, TK JTI, 2019. 19–22.
- Kampis György: Kérdések a szállítási alapfeltételek köréből. *Jogtudományi Közlöny*, 11. (1956), 9. 534–543.
- Mádl Ferenc – Peschka Vilmos (szerk.): *Emlékkönyv Nizsalovszky Endre születésének 100. évfordulójára.* Budapest, ELTE ÁJK 1994.
- Nagy Miklós: Magánjogunk fejlődése. *Jogtudományi Közlöny*, 3. (1948), 19–20. 339–342.
- Nizsalovszky Endre: A polgári jogok alanyai. *Jogtudományi Közlöny*, 10. (1955), 7. 387–412.
- Ries István: Jog és állam. *Jogtudományi Közlöny*, 3. (1948), 19–20. 326–329.
- T. I.: Hozzászólások Eörsi Gyula előadásához. *Jogtudományi Közlöny*, 10. (1955), 6. 346.
- Vadász Lajos: *Magánjogi törvénykönyvünk és élő tétéles jogunk.* Budapest, Apostol, 1929.
- Vékás Lajos: *Fejezetek a magyar magánjogtudomány történetéből.* Budapest, HVG-ORAC, 2019.
- Világhy Miklós: A gazdasági jog legújabb fejlődése. *Jogtudományi Közlöny*, 3. (1948), 19–20. 342–344.
- Világhy Miklós: A Magyar Népköztársaság polgári törvénykönyvének rendszeréről. *Jogtudományi Közlöny*, 10. (1955), 8. 457–487.

Jogszabályi források

- 6800/1945. M.E. sz. rendelet
1946. évi XIII. törvény
1946. évi XVIII. törvény
1946. évi XX. törvény
1946. évi XXIX. törvény
9000/1946. (VII. 28.) ME rendelet
8130-13100/1948. Korm. rendelet
4091/1949. (VI. 16.) Korm. rendelet
82/1950. (III. 21.) MT rendelet
243/1950. (X. 1.) MT rendelet
1952. évi 4. tvr.
1952. évi 23. tvr.
19/1952. (III. 13.) MT rendelet
84/1952. (IX. 25.) MT rendelet

Levéltári források

- HU_MNL_OL.XIX_E_1_c_209_d dobozban HU_MNL_OL.XIX_E_1_c_10026_1960_1_0001 és 0002 számú iratok

Szilánkok a polgári jogi kodifikáció történetéből

HU_MNL_OL.XIX_E_1_c_0223_d dobozban HU_MNL_OL.XIX_E_1_c_10026_1960_
XV_0054 számú irat
HU_MNL_OL.XIX_E_1_c_0223_d dobozban HU_MNL_OL.XIX_E_1_c_10026_1960_
XV_0056 számú irat
HU_MNL_OL.XIX_E_1_c_0222_d dobozban HU_MNL_OL.XIX_E_1_c_10026_1960_
XIV_0441 számú irat
HU_MNL_OL.XIX_E_1_c_0223_d dobozban HU_MNL_OL.XIX_E_1_c_10026_1960_
XV_0055 számú irat
HU_MNL_OL.XIX_E_1_c_0220_d dobozban HU_MNL_OL.XIX_E_1_c_10026_1960_
XII_0001 számú irat
HU_MNL_OL.XIX_E_1_c_0220_d dobozban HU_MNL_OL.XIX_E_1_c_10026_1960_
XII_0435 számú irat